

Lausunto

09.07.2024

Asia: VN/15985/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksen luonnoksesta laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta (varhaiskasvatuksen edistämisvelvollisuus)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Voimassa olevan yhdenvertaisuuslain 6 a §:ssä säädetään velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa muun muassa yhdenvertaisuussuunnitelmien muodossa. Yhdenvertaisuuslain 6 a §:n tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta aktiivisesti ja järjestelmällisesti jo varhaiskasvatuksesta lähtien. Tarkoituksena on edelleen torjua syrjintää ennakolta, auttaa huomaamaan syrjiviä asenteita ja rakenteita paremmin sekä edistää erityisesti heikommassa asemassa olevien lasten ja lapsiperheiden oikeuksien toteutumista.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi säännökset toimipaikkakohtaisten yhdenvertaisuussuunnitelmien laatimisvelvoitteista sekä kunnan velvoitteesta laatia sen alueella toimiville perhepäivähoidon ja kunnallisen avoimen varhaiskasvatustoiminnan toimijoille yhteiset yhdenvertaisuussuunnitelmat. Muutoksen myötä yhdenvertaisuuslaki ei enää velvoittaisi varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia laatimaan varhaiskasvatuksen toiminnallisia toimipaikkakohtaisia yhdenvertaisuussuunnitelmia. Esityksen tavoitteena on vähentää kuntien ja yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien tehtäviä poistamalla velvoite laatia varhaiskasvatuksen toimipaikkakohtaisia yhdenvertaisuussuunnitelmia.

JHL vastustaa esitystä. JHL:n näkemyksen mukaan yhdenvertaisuuslain 6 a §:n muuttaminen esityksessä ehdotetulla tavalla ei ole perusteltua, saati kannatettavaa. Ehdotettu muutos heikentää yhdenvertaisuuden edistämistä ja syrjinnän ennaltaehkäisyä varhaiskasvatuksessa sekä yleisemminkin yhteiskunnassa.

JHL kiinnittää huomiota ensinnäkin siihen, ettei esitys käytännössä vähennä kuntien tehtäviä, vaan ainoastaan heikentää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatua. Tämä johtuu siitä, ettei esityksessä esitetä poistettavaksi vastaavaa suunnitteluelvoitetta laista naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (tasa-arvolaki). Toimipaikkakohtaiset suunnitelmat pitää siten ehdotetusta muutoksesta huolimatta laatia, mutta niissä huomioitaisiin kaikkien syrjintäperusteiden sijaan ainoastaan

sukupuoli. Suunnittelun laatuseikat tulevat siten kärsimään merkittävästi ja samalla heikennetään myös syrjinnän ennaltaehkäisyä. Kuten nyt annetussa hallituksen esityksessäkin on todettu, varhaiskasvatuksessa on havaittu esiintyvän rasismia ja syrjintää niin kuin muuallakin yhteiskunnassa. Huomioon ottaen erityisesti nykyisten säännösten tavoitteet, niiden kumoaminen ei ole perusteltua.

Hallituksen esityksessä todetaan, että esitys vähentäisi kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien hallinnollisia tehtäviä ja merkitsisi siten säästöjä näille toimijoille. Hallituksen esityksessä todetaan edelleen, että esityksestä aiheutuvien säästöjen voidaan arvioida aiheutuvan työajasta, jota ei jatkossa tarvitsisi käyttää varhaiskasvatuksen toimipaikoissa yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta kokonaisuutena saatavien synergiaetujen vuoksi hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että yhdenvertaisuuslain mukaisen toimipaikkakohtaisen suunnitteluelvoitteen poisto vähentäisi suunnitelmien laatimisesta aiheutuvaa työaikaa varhaiskasvatuksessa noin 1/3.

JHL kiinnittää huomiota siihen, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laadinta kokonaisuutena parantaa paitsi kyseessä olevien suunnitelmien laatua ja syrjinnän ennaltaehkäisyä, tuo myös keskinäistä synergiaetua. Edellä mainittu seikka ja hallituksen esityksessäkin todettu huomioiden on todennäköistä, ettei merkittäviä säästöjä saada edes aikaan ainoastaan yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisvelvoite poistamalla, kun tasa-arvosuunnitelma on kuitenkin edelleen laadittava. Täten voidaan kyseenalaistaa, ovatko hallituksen esityksessä arvioidut 1/3 työajan vähenemisestä saavutettavat säästöt niin merkittäviä, että säännösten kumoamisesta aiheutuvia haittavaikutuksia voitaisiin pitää millään tavalla hyväksyttävänä.

Hallituksen esityksen mukaan esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukseen ja on osa laajempaa normienpurkutavoitetta. JHL toteaa edellä mainitun ilmaisutavan olevan harhaanjohtava, sillä hallitusohjelmassa ei tosiasiaassa ole nimenomaista kirjausta nyt kumottavaksi ehdotetusta asiasta. Hallitusohjelmassa sen sijaan on kirjaus normienpurkuun liittyvästä tavoitteesta, jonka mukaan kaikkien kuntien toimintaedellytyksiä vahvistetaan jatkamalla normien purkamista nykyisestä kuntien tehtäväkentästä. JHL toteaa tällaisen yleisen normienpurkutavoitteen olevan käsitteenä hyvin yleisluontoinen, eikä sitä voida pitää päämääränä itsessään. Siten nyt ehdotettujen muutosten perustelemisen tällä tavoitteella ei ole vakuuttavaa.

JHL kiinnittää edelleen huomiota myös siihen, että hallitusohjelmassa on todettu hallituksen työskentelevän määrätietoisesti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi yhteiskunnassa. Valtioneuvoston tiedonannossa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi (rasismitiedonanto) on puolestaan todettu, että sen tavoitteena on edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Nyt annetun hallituksen esityksen ehdotukset ovat räikeässä ristiriidassa näiden tavoitteiden ja periaatteiden kanssa.

Hallituksen esityksessä todetaan riskinä olevan, että yhdenvertaisuuden edistäminen jää yleisemmälle tasolle yhdenvertaisuuden edistämisen ja yhdenvertaisuussuunnittelun siirtyessä toimipaikkatasolta ylemmälle tasolle. JHL jakaa huolen edellä mainitun riskin toteutumisesta, kun toimipaikkakohtaisia erityispiirteitä ei enää oteta huomioon suunnittelussa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite edellyttäisi edelleen, että edistämistoimenpiteiden on oltava varhaiskasvatuksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Tämä edellyttäisi hallituksen esityksen mukaan konkreettisia toimenpiteitä, jotka vaikuttavat myös toimipaikkojen tasolla. JHL toteaa, että nyt kumottavaksi ehdotettu yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisvelvoite on juuri tällainen konkreettinen ja tehokas toimipaikkojen tasolla vaikuttava toimenpide, jolla yhdenvertaisuutta voidaan edistää. Siten velvoitteen kumoaminen on epäjohdonmukaista.

JHL kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että nyt kumottaviksi ehdotetut yhdenvertaisuuden edistämiseen tähtäävät velvoitteet ovat tulleet voimaan vasta noin vuosi sitten 1.6.2023. Vastikään voimaan saatujen velvoitteiden kumoaminen, ennen kuin niiden osalta on ehtinyt muodostua kunnollista soveltamiskäytäntöä tai niiden vaikutuksia yhdenvertaisuuden toteutumiseen on edes voitu tutkia, ei vaikuta johdonmukaiselta. Tällainen edestakainen lainsäädäntö ei myöskään ole omiaan lisäämään yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajien tai kuntien luottamusta siihen, minkälaisia velvoitteita niillä kulloinkin on.

Säädösvalmistelun kuulemisoppaan 1.9 kohdan mukaan säädösehdotuksista pyydettävien kirjallisten lausuntojen antamiseen varataan aikaa vähintään kuusi viikkoa ja laajoissa hankkeissa vähintään kahdeksan viikkoa. Kuulemisoppaan 1.9 kohdan mukaisesti lausuntoaikaa on aihetta pidentää, jos se muuten ajoittuisi yleiseen lomakauteen. Kuulemisoppaassa todetaan edelleen, lausuntoaika voi vain perustellusta syystä olla edellä mainittua lyhyempi.

JHL:n näkemyksen mukaan hankkeen käsittelyssä ei ole noudatettu hyvää lainvalmistelutapaa. Hankkeesta on ilmoitettu vasta kesäkaudella ja varsinainen lausuntoaika on vain hieman yli neljä viikkoa. Lausuntoaika on lisäksi osunut kesälomakaudelle, minkä seikan pitäisi pikemminkin pidentää lausuntoaikaa sen lyhentämisen sijaan. JHL:n näkemyksen mukaan se, että esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen, ei ole tässä tapauksessa asianmukainen peruste poiketa lausuntoaikojen yleisistä periaatteista.

Järvinen Anna
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

